

Denver, Colo. — Prvi korak glede skupne politične akcije unij Ameriške delavske federacije in Kongresa industrijskih organizacij je bil storjen, ko člani centralnega odbora unije ADF osvojili program. Ta določa med drugim ustanoviti skupnega odbora, katerega člani bi tvorili reprezentanti unije ADF in CIO. Odbor naj bi zbral podatke in informacije o kandidatih in seznanjal članov unij s političnimi in drugimi vprašanji.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENTGLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Nerodnina za Združene države (izven Chicago) in Kanado \$8.00 na leto, \$4.00 za pol leta, \$2.00 za četrti leta; za Chicago in okolico Cook Co., \$9.50 za celo leto, \$4.75 za pol leta; za inozemstvo \$11.00. Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$8.00 per year, Chicago and Cook County \$9.50 per year, foreign countries \$11.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi dopisov in nenarodnih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštino.

Advertising rates on agreement. Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vsi, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2857 - 59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

"Jugovzhodna Azija in mi"

Včeraj smo se na tem mestu dotaknili "policijske" vojne, s katero se holandski imperialisti zopet skušajo etablirati kot absolutni gospodarji v Indonezi. Danes bomo dali besedo Chicago Sunu, ki je zadnje sredo pod gornjim naslovom prinesel značilen uvodnik, ki meče še več luči na to tipično hitlerjansko agresijo. Uvodnik se glasi:

"Vsed okolščin so Združene države globoko prizadete v ofenzivi holandske armade proti indonezijski republiki. Proti tamkajšnjim dogodkom je naš državni departament do zdaj pokazal le slaboten glas. Ako ne spregovorimo z odločnim glasom, in to v skladu z našimi čestokrat naglašanimi ideali, se bomo znašli na neprični strani v tem kontestu za oblast, ki zna biti usoden za mir na jugozahodnem Pacifiku.

Kar se tam dogaja, je povsem jasno. Holandska vlada, ki je z indonezijsko republiko sklenila kot je izgledalo prilično stvarjen sporazum s ciljem skoraj popolne neodvisnosti, se je zdaj poslužila letal, bomb in vojaštva, da svojevoljno izsilj izravnavo ene ali dveh ostalih spornih točk. Nedvomno tudi voditelji indonezijske republike niso povsem nedolžni. Holandci jih dolže obstrukcij za dosego končnega sporazuma, s čemer le zavlačujejo obnovo eksploatacije velikega indonezijskega bogastva. Ni samo v interesu holandskih, britskih in ameriških investicij, ki lastujejo skoraj vse indonezijsko bogastvo, marveč na polni produkciji nafte, kavčuka, sladkorja in drugih surovin, ki jih nudi arhipelago, je zainteresiran ves svet.

Ampak transferiranje kolonijalne oblasti—kadar je bistvena in ne samo fikijska—ne gre nikjer gladko. K tekočemu zateku k orožju so Holandci pokazali to, da aktualno niso pripravljeni, kakor so dotedaj pokazali pred nekaj meseci, ko so podpisali čeribonsko pogodbo, na transferiranje suverenosti vladi, ki bi direktno reprezentirala Indoneze. Brez ozira kaj pravijo Holandci glede "totalitarskih" tendenc in japonskega vpliva v republiki vladi, je glavno vprašanje to, kdo bo imel oblast: indonezijsko ljudstvo ali njih prejšnji kolonijalni gospodarji. Za tem vprašanjem je še drugo vprašanje, kdo bo imel končno kontrolo nad razpolaganjem velikega otoškega bogastva: Indonezi ali zunanji investitorji.

Takoj po porazu Japonske, še predno so se vrnili Holandci, je indonezijsko ljudstvo zaseglo oblast in jo držalo tako uspešno, kljub holandskim in britskim oboroženim silam, da je Holandska, ako je hotela priti do sporazuma, bila prisiljena priznati de facto vlado republike Jave, Sumatre in Madoere. Zda je glavna sporna točka vprašanje, kdo bo nad temi otoki izvajal policijsko oblast v prehodni dobi, dokler ni na republiko transferirana suverenost in dokler ni formirana projektirana holandsko-indonezijska unija.

Holandska zahteva pravico do delitve oblasti za "vzdrževanje reda" v onih krajih, kjer je še pred par meseci priznavala republiko oblast. Republika pa odgovarja, da ima te kraje že pod svojo oblastjo, da jih že policijsko nadzoruje in da naj pri tem ostane. S tem ni nič narobe. Holandci so skozi zadnjih 18 mesecev stalno ojačevali svoje vojaštvo in republiko ni zameriti, ako se boji možnosti, da bo lahko izgnana, ako popusti na svoji vojaški poziciji, medtem ko bi Holandci obdržali svoje šanse.

Na podlagi čeribonske pogodbe, katero je Holandska prostovoljno podpisala, je njeno sedanje stališče povsem nevzdržno, in to brez ozira na kakovost spornih točk. V tem aktu sta se obe stranki zavezali, da bosta znižali vojaške sile. Še več! V tem aktu sta se zavezali, da bosta vse sporne točke predložili razsodilcu. V sedanjem sporu se je Anglija ponudila za razsodnika in indonezijska republika je ponudbo sprejela. Holandci so odklonili. Odklonili so se za vojno proti svojim nekdanjim podložnikom. Imenovanje te vojne za "omejeno policijsko operacijo" tega dejstva nič ne spreminja.

Važno vprašanje za Ameriko je, kje stojimo v tej vojni—ali na strani ljudstva ali na strani holandskih kolonijalnih gospodarjev. Ako ne podvzamemo odločnega koraka, tedaj stojimo v nevarnosti, da bomo klasificirani kot zavezniški vladarjev zastarelega kolonializma. Indoneze namreč pobijajo ameriška letala, ameriške puške in topovi in deloma tudi ameriško trenirani holandski pomorščaki. Še več! Holandcem smo posodili ali poklonili skoro \$400 milijonov, s katerimi so si toliko opomogli, da so se lahko vrnili v ekonomski imperij, katerega niso mogli držati pred Japonsko. Na tehnični so ameriške investicije in od Indonezije smo odvisni za vitalne surovine. Ako stojimo na strani, dokler Holandci ne zaduše iskre neodvisnosti, tedaj se ne moremo izogniti implikacijam kot zaratniki proti indonezijski svobodi.

Jasno je, da ta zadeva spada pred Združene narode—da se z mednarodno akcijo takoj ustavijo sovražnosti in da pride do arbitraže tega spora. Zakaj ne bi bile Združene države tista članica (Z. N.) ki bi iniciirala to akcijo? Zakaj prepustiti Indiji, Rusiji ali kakim drugim državi, da pobere žogo kot ljudski šampjon?

Naši interesi na Pacifiku in naš rekord na Filipinih—rekord, ki je vsaj toliko kot kaj drugega prilival k sanjam za neodvisnost indonezijske—nam dajejo pravico, da insistiramo na mirno izravnavo spora. Ako ne vržemo svoje teže v to smer, tedaj bomo v slabi poziciji, da vplivamo na kakršno koli zadevo.

Poročilo o priredbi in razpustu Slovenskega pogrebnega zavoda

Gross, Kans. — V imenu podružnice 27 SANSa se na tem mestu vsem iskreno zahvaljujem, ki so na kakršen koli način sodelovali in pripomogli do primerne uspeha naše priredbe, ki se je vršila 12. julija v Franklinu. Posebna hvala še A. Shularju, ki je izvršil največ pripravljalnega dela, dalje groceristu Louisu Karlingerju in oskrbniku dvorane, ki nam je šel na roke v vseh ozirih ter tako veliko pripomogel k uspehu. Dobro in pošteno je, da se spominimo nanj, kadar kaj potrebujemo iz prodajalne. Hvala tudi groceristu Johnu Dobracu. Tudi on je bil pri nas. Končno hvala splošnemu občinstvu za lepo udeležbo.

Seveda, največje zanimanje je vladalo za nove povojne filme iz Slovenije. Človek s strdom opazuje nacifašistične zvezi, ki so povzročile toliko žrtv in grozot našemu narodu v stari domovini. Videli smo dolga Rupnika, največjega izdajalca slovenskega naroda, v družbi njemu enakih pajdašov. Videli smo tudi velike skupine članov telovadnih društev, katere bi bile v ponos velikim narodom.

Jesenska sezona ni več daleč in treba se bo zopet umakniti nazaj v dvorane. Priporočam naselbinam, ki še niso videle teh novih filmov, da pišejo po informacije v gl. urad SANSa. Dobro bi bilo, da bi videli te filme tudi neumni Tomaži, ki jih še vedno najdemo tu in tam.

Dne 13. julija je bilo zaključeno zadnje poglavje Slovenskega pogrebnega zavoda. Na seji je bilo sprejeto priporočilo direktorjev, da se proda poslopje in oprava ter razpusti zadruga. Stali smo pred alternativno: ali se najde pot za zboljšanje prometa, ali pa se zavod proda. Ker ni bilo nobenega zgleda za prvo pot, so dejničarji odglasovali, da se po 23 letih obstoja zavod razpusti.

Slovenski pogrebni zavod sicer ni bil nikdar v denarnih stiskah, kar je v priznanje direktorjem, ki so vzorno vodili in gospodarili, primanjkovalo pa je zadrugne zavednosti, radi tega se zavod ni mogel razviti v tako podjetje kot bi se lahko v danih pogojih. Zgodovinar, ki bo objektivno ocenil to zadrugo, bo navedel nekaj eksperimentov, ki se niso vselej obnesli.

Pravijo, kdor nima kaj pametnega govoriti, govori o vremenu. Tudi vremenski bogovi so nam bili naklonjeni, da ni bila preveč huda vročina, ko se je vršila naša priredba. Takoj drugi dan po veselici pa so našli

stali pravi pasji dnevi in živo srebro je splezalo na 100 stopinj F., in sicer štiri dni zaporedoma.

Ne samo v Kansasu, ampak tudi v "mrzli" Minnesoti vladala vročina. Ko je tam toplomer kazal 90 stopinj F., je bila vročina vsled sopare hujša kot v Kansasu, kadar je 105 F. Tako mi je pisal sin in hčeri, ki se nahajajo kot oskrbniki otrok v Lake Hubertu, Minn. Tam imajo velike "kempe" za mladino obeh spolov. Tja pošiljajo dobro situirani meščani svoje otroke od 8. do 18. leta. Uprava teh letovišč zaposli učitelje, da pazijo na te otroke.

John Shular.

Na obisku v metropoli in Barbertonu

Milwaukee, Wis. — Sestro Josephine sem se podal na obisk v slovensko metropolo Cleveland. Obiskala sva svojega brata, nečakinje, prijatelje in znance. Nekateri niso videli že 44 let, dočim se ne spominjam, če sem sploh kdaj videl brata Andreja.

Ko sva prišla tja, so naju bili zelo veseli in snidenje je bilo tako prišerno, da sem imel mokre oči. Drugi dan, v nedeljo, 8. julija, pa me je brat Andrej z avtomobilom vozil od enega do drugega. Vsi so bili jako prijazni in gostoljubni.

Tisti dan sem tudi obiskal Franka Lunko in njegovo gostoljubno družino. Frank se zanima za staro domovino in je storil že veliko dobrega zanjo. On se tudi zanima za delavsko izobrazbo in boljše človeško družbo. S Frankom sva skupaj vsovala, leta 1903 pa sva skupaj potovala v to deželo.

Tisto noč sem prenočil pri bratu Andreju, kamor sta prišla na obisk John Vatovec in njegova prijazna soproga Rozl, menda zato, da vidita tistega Belcebuba, ki je imel svoj čas skoraj v vsaki Prosveti v delavsko političnem duhu spisan dopis. Razvil se je pogovor in humor, da je bilo smeja na koše. Posebno Rose Vatovec je velika šaljivka.

V ponedeljek, 7. julija, pa sva se podala s sestro v Barberton, ki je oddaljen 45 milj od Clevelanda, kamor sta naju peljala moja nečakinja in njen soproga Mohar, ki je šofiral popolnoma nov avtomobil. Ko smo prišli tja, sem obiskal šest mojih sošolcev. Bilo je prisrčno snidenje, kajti videli se nismo več kot 44 let. Vsi so bili prijazni in gostoljubni, po zunanosti pa jako spremenjeni. Tedaj, ko smo bili zadnjič skupaj, smo bili mladi, sedaj pa stari. Eden ima lepo kmetijo, drugi pa lepo urejene domove.

V torek, 8. julija, me je pa

Dwight Griswold, katerega je Truman imenoval za administratorja ameriške "pomoci" Grčiji, se posavlja od predstavnika državnega departamenta pred svojim potoletom s Trumanovim novim letalom na svojo novo pozicijo. Ker je letalo nosilo tudi telo umrlega grškega poslanika iz Washingtona, je Griswold v Italiji premenil letalo. Grki so bili namreč mnenja, ako bi Griswold prišel v Grčijo s mrličem, bi bilo to slabo znamenje. Najbrže se bodo te slutnje v resnici uresničile. Vesela je lahko le grška reakcija, kajti ameriška intervencija je le njej v prilogi.

Glasovi iz naših naselbin

Na počitnicah

Greenwood, Wis.—To je moj prvi dopis za Prosveto, dasi sem star že 71 let. Želim malo opisati, kako sem letos prevel počitnice, katere sem imel prvič po 34 letih.

Iz države Oregon sta prišla na obisk moj sin in njegova žena. Sin je izrazil željo, da rad videl svojo sestro, ki živi v Pennsylvaniji. Kaj hitro se odločila, da greva z njima tja di jaz in moja žena, nakar smo se odpravili in odpeljali proti Penni. Ker so sinu počitnice potekle, sta se z ženo poslovila midva pa sva še nadalje ostala pri hčeri, kakor tudi moj brat, kateri nas je vozil po raznih naselbinah. Obiskali smo vse naše sorodnike in znance, potem pa smo se odpeljali v West Virginijo h Kolencevi družini, ktera nam je prav vljudno postregla.

Iz West Virginije smo se odpeljali nazaj k zetu in obiskali še več drugih prijateljev in znancev, tako da je čas kaj hitro teklen naprej. Pri zetu smo bili več kot mesec in pol. Povsod so nas lepo sprejeli, vendar pa je nama z ženo nekaj manjkalo — nisva bila vajena sediti, kajti na farmi je treba zmeraj delati, zato sva prišla misliti, da bo treba iti nazaj na farmo. Z nama je šla tudi hčera.

Iz Pennie smo se najprej odpeljali v Cleveland k Petrici družini. Razkazali so nam mesto in srečali smo se tudi z mnogimi mladimi Slovenci in Slovenkami, ki govore prav le slovensko. Vsem prav lepa hvala, kakor tudi Tonetu Frenčiču, ki nas je vozil okrog z avtom.

Dne 21. junija smo zapustili Cleveland in se odpeljali v Illinois k Vidmarjevi družini. Tere nismo že dolgo videli. Vidmar nas je nato 29. junija odpeljal na 20 milj oddaljeno postajo, drugi dan pa smo bili že v pet doma. Čez nekaj dni, 6. julija, pa se je hčer odpeljala na svoj dom.

Vsem se prav lepo zahvaljujem za postrežbo. Imenoma bi rad vse po imenih, a bi vas preveč prostora. Kdor bo prišel k nam na obisk, mu bomo v vlijudnost in gostoljubje.

Še nekaj besed o vremenu. Spomladaj je bila mrzla in deževna in tako so pridelki skoraj polovico uničeni. Nekateri koruzo sadili ta mesec, a sedaj je pa suho vreme in zemlja je pokana. Danes smo imeli 11 stopinj nad ničlo.

Jože in Johana Sladich

Naj se zglati

Johnstown, Pa. — Njun prošenja, da se zglati Mary Zupancic, sestra M. Furar, Krš. št. 7. Omenjena živi nekeje v kolici Braddocka, Pa. Zanj je pismo Mary Zupancic, Viewpoint, R. D. 1, Conemaugh, Pa. Prvo pismo je prišlo z opombo "ne poznan" nazaj v Conemaugh, odkjer ga je mrs. Zupancic vrnila v staro domovino in dostavila svoj naslov.

Sedaj pa je prejela drugo pismo, v katerem jo dotični prosi za ponošeno obleko, ker v veliki potrebi. Če kdo ve naslov Mary Zupancic, živčice bližini Braddocka, naj sporo na zgornji naslov. Naj se oglati prej ko mogoče.

Mary Vidmar

S pota

Na kratko poročam z obiska na železnem okrožju. Zadržal sem omenil, da smo imeli zvečer dneve in me je sonce palilo, da sem gledal kot na paljane. Sedaj je nekoliko mlačje. Imamo res lepe dneve po dolgem dežju in mrazu.

V bolnišnici St. Mary's v Deluthu je preстал teško operacijo rojak Joe Oberstar iz Hibbinga.

Matija Pogorelec

Listnica uredništva

Arras, B. C. V. B.—V Kanadi izhaja tednik Edinost na naslovu 206 Adelaide st. W. Toronto, Ontario, letna naročnina \$1.00.

Anton Goranec

Kdo v detinjskih letih ni sanjal, kako bo vozil vlak: ko doraste? Ali kje je fantek, ki bi se rad igral s miniaturno železnico? Za prihodnji božič bo teh igrač zopet došli na trg, prav tako pribora za nakladanje vagončkov. Manj pa bo otrov, ki bi slinčkom lahko preskrbeli take igrače, kajti danes gre vsled velike dražnje trda še za kruh v mnogih delavskih hišah. V deželi je polovico družin, katerih zaslužek znaša manj kot \$2.300 na leto.

Mohar peljal k tisti tovarni, v kateri sem napravil prvi šift v tej deželi. Toda tovarna ne stoji več, kajti porušila jo je znana plinska razstrelba, kakor tudi druga poslopja in hiše v tisti bližini.

Nato smo se odpeljali v kulturni vrt, kjer sem videl soho pisatelja Ivana Cankarja. V kulturnem parku ima vsaka narodnost svoj prostor. Samo Rusi nimajo nobenega spomenika, to pa menda zato, ker tako kritizirajo Stalina. Potem smo si ogledali Slovenski narodni dom na St. Clair ave. Poslopje obsega cel blok in je jako veliko in lepo ter prinaša veliko dohodkov. Poslopje nam je razkazala mrs. Reter. V velikem avditoriju je prostora za 1.500 ose. Ogledali smo si tudi druge dvorane in Slovenski narodni muzej, v katerem se vidi mnogo zgodovinskih zanimivosti, ki so v lepem redu.

Seve, šli smo tudi v točilnico, kjer nekateri stojijo pri bari, drugi pa sede pri mizah. Nekateri čitajo, drugi igrajo karte, tretji pa balinajo, tako da imajo clevelandski Slovenci zmeraj dovolj razvedrila.

Ogledali smo si tudi Slovenski dom na 80. cesti in tudi Slovenski delavski dom. Vsi domovi so veliki in moderno urejeni ter prinašajo delničarjem veliko dohodkov. V Milwaukeeju, sva z bratom Andrejem hodila po ulici v bližini Vatovecove hiše. Rozl naju je opazila in povabila notri. Takoj nato je prinesla na mizo "vodene" in "goreče" pijače. Nato nam je razkazala sobe, ki so vse krasno opremljene. Pred odhodom mi je Rozl še dala najnovejšo Prosveto in zavojček kanadskih cigaret, z naročilom, da bom na vlaku kadil in čital. Prav lepa hvala!

Joseph Ule.

Tudi osli imajo pamet

Springfield, Ill. — Moj prijatelj Jože Hauptman iz Witta, Ill., je opisal v Prosveti svoje doživljanje. Vse mu verjamem, to pa zato, ker ga dobro poznam.

V svojem spisu je tudi povedal, da je hodil v šolo v Šmartno pri Litiji, prav tako je v tamkajšnji cerkvi molil Boga. Nekeč pa je z drugimi sošolci klečal pred oltarjem sv. Martina, svetnika pa je molitve nenadoma ožila in prekužil se je na Hauptmanovega sorodnika ter ga s tistim mečem tako udaril, da se je onesvestil. Ko sem čital o tem dogodku, mi je skoraj prišla solza v oko, nato pa sem si mislil, da se mu je prav godilo, zakaj pa je zahajal v tako nevarno poslopje.

Hauptman je bil v Trbovljah. Tudi jaz sem tam žganice otepel. Takrat mi je bilo 15 let in stari

PO KRANJSKIH TOVARNAH

Asta Znidaršič

Bile so trdnjave kapitala

V stari Kranj, še ves zamaknjen v svojo preteklost in v drobne vsakdanjosti življenja kranjskega meščana, so pred dvajsetimi leti prišli tuji kapitalisti in ga obdali s tovarnami. Te tovarne so bile trdnjave kapitala in nemstva. Vse je šlo lahko: imeli so denar in z njim so Čehi, Poljaki, da so veliki slovanski rodoljubi, ki so prišli samo pomagat zaostali kranjski kapitalisti. Imeli so strokovnjake fašizma, ki so se skrivali za krinko strokovnjakov dela. Ko se je enkrat Belgrad vdal njihovim milijonom, jim ni smel v stari Jugoslaviji nihče gledati na prste. Lahko so dali premožne meze, lahko so gradili nehiteljske tovarne, toda nehiteljske dekle, ki doma ni dobilo dovolj za doto, bajtarski sin ali drugorojenec malega kmeta, ki ti novi nezavedni delavci so bili zadovoljni, da so sploh nekaj zaslužili.

Pravi, zavedni delavski kader je bil takrat po teh tovarnah v manjšini. Njihovo delo in njihove besede niso imele takojšnjih uspehov med novimi tovarnjaki. Tujemu kapitalu je pomagalo se domati; klerikalni in liberalni. Tako je vojni zločinček delan škrob delavstvu za vabo postavil delavsko kuhinjo. S to navidezno socialno ustanovo, z vero, z Bogom, s Katoliško akcijo in s tistim posmrtnim veseljem, ki bo toliko večje, kolikor več denarja bo delavec dal za dobro stvar, je poskušal skrbno oviti svoje silno važnih, na oko neznačajnih predmetov: cerkveni nabiralnik in volilno skrinjico.

Manjšini zavednih delavcev v Kranju je pomagal čas, pomagale so težke razmere. Ljudje so začeli spregledovati. Nekaj let pred vojno so tudi v kranjskih tekstilnih tovarnah že stajali vsi delavci. Berlin je izvedel za to. Če ne bo šlo drugače, bo treba izpremeniti belgajsko vlado. Pa ni bilo treba. Spet so za nekaj milijonov ministri sami radi pritisnili na stavitko. Tako so zopet nemški kapitalisti podkupili vlado in so bili zadovoljni. Niso podkupili ljudstva. Zdelo se jim je, da so premostili majhne zapreke in spet je šlo vse lepo po načrtu. Pot Hitlerjevi vojski je bila pripravljena, kraljevina Jugoslavija je v vojni odpovala, okupator je vkorakal.

Toda prav zdaj, ko je bilo vse glavno doseženo, so videli, da so se morali neke vsteti. Stroji niso delali več kot prej, delavci in delavke so izginali iz tovarn, produkcija se je strahotno manjšala prav zdaj, ko je nacistična vojska potrebovala obel, topilnih obel; sovjetske sapa so rezale do kosti.

Kranjski delavci so se že zavedali, kako strašno so bili gojufani. Jugobrana, ena največjih tekstilnih tovarn v Sloveniji, ni imela zanje niti kuhinje in jedilnice, niti umivalnice, niti prostora, kjer bi lahko počakali na vlak, da bi jih peljal domov. Besede njihovih zavednih tovarnišev pa so se zdaj okrog njih uresničevale, strahotno uresničevale. Zato so tisti, ki so ostali v tovarnah in tisti, ki so šli v gozdove, mislili isto in delali isto. Tem je bila puška, onim pa stroj v tovarni orožje proti okupatorju.

Junakom borbe slede junaki dela

Kot smo prej nestrpno čakali svobode od vojske, tako pričakujemo zdaj izboljšanje vsega življenja od velike vojske tovarniških delavcev. Od vojske nekdanjih nemških kapitalističnih utrd. Tu delajo je Srbkinja Dušica, sestra narodnega heroja Kostića. Tovarš Hlepec pravi o njih: "To so ljudje, ki prihajajo na delo z veliko voljo. Toda njih telesa, v vojni več ali manj porabljena, ne zmorejo vsega. Zato vsi posebno pazimo nanje. Dajemo jim delo, ki ga zmorejo, večkrat lahko menjajo način dela, če je to njihovu zdravju v korist. Teden dni delajo na pr. pri stroju, drugi teden nakladajo ali pišejo. O vsem se pomnimo. V naših tovarnah ni več razlike med delavcem in uradnikom, ni več tiste toge napetosti med delavstvom in vodstvom. Razlika je le med vestnim in malomarnim človekom. Zdaj pa

je pri nas najnujnejše to, da zgradimo delavstvu in vsem namučencem tovarne stavbo, v kateri si bomo kuhali, kjer bomo jedli, imeli sestanke, kulturne prireditve, ambulanto z zdravnikom in zobozdravnikom, zadržno poslovalnico in prostoro za študijske krožke. Zaenkrat smo mogli urediti le zasilno menzo. Toda v kratkem bo urejeno vse to. Potem pa bomo začeli graditi delavsko naselbino s stanovanji za 300 družin. Naši mladinci komaj čakajo, da bodo lahko razmahnili svoje delovne sposobnosti še poleg strokovnega dela. Saj so že zdaj res vzorni. V tovarni imamo tri stencase, ki so vedno polni dopisov. ZMS ima svojega, AFŽ svojega in osrednja sindikalna organizacija svojega. Nekoč so mladinci napisali na svoj stencas imena vseh delomirnežev in nergačev. In je pomagalo. Na prihodnjem sestanku se je dvignil skojevem in rekel: "Tovariši, povedati vam moram, da so se tisti, katere smo kot slabe in ne vredne napisali na steno, v tem kratkem času že zelo popboljšali. In tako je ostalo. Tisti, ki so jih ožigosali in oni, ki so bili ožigosani, pa so postali najboljši prijatelji. Naši delavci prihajajo tudi k prostovoljnemu nadzoru za podporo vdomam partizanov, internirancev, sirot in invalidov. Osemdeset tisoč dinarjev so že prideli zanje. Z vso vneto razkrinkujejo črnoboržance in špekulante. Ob nedeljah pa gredo, zlasti mladi, na udarniško delo po terenu. Nedeljski udarnik je Štefan Valant, ki je poleg Pavle Gorejeve, Marije Iskreve, Ivanke Gabrenjeve, Katarine Bogatajeve in Marije Varlove najboljši delavec v Jugobruni."

"Saj ne potrebujemo propagande po časopisih," pravijo delavci "Jugobruni". "Naša propaganda je naše delo samo."

Prihajajo domači strokovnjaki. Ko so se dijaki kranjske Tekstilne šole vračali iz partizanske vojske domov, so se spraševali: ali se stoji naša šola? Da je niso Nemci pogrnili v zrak, preden so šli. Ne. Herrenvolk ni imel niti toliko časa, da bi se sam umaknil na varno. Zato je ostala tudi Tekstilna šola nedotaknjena. Razen onih sedem in trideset, ki so obležali po naših bojiščih, so prišli nazaj vsi dijaki Tekstilne šole.

Ta šola je obstajala že deset let pred vojno. Čeprav ni mogla dati tistega, kar jim daje zdaj v svobodi, je vendar vzgojila prve domače strokovnjake, ki so odšli v tovarne: tekstilne tehničke, dezinaterje-risarje osnutkov za blago in uradnike za tehnične pisarne. Tako lahko delajo naše tovarne brez nemških strokovnjakov. Dijaki Tekstilne šole so se po vojni prvi začeli

učiti. Šola je bila odprta že 1. septembra 1945. Snov, ki jo drugje predelujejo po štiri leta, morajo namreč kranjski tekstilci obvladati v polovici tega časa. Zato si skrajšujejo počitnice in se uče skupaj. Kdor več zna in se lažje uči, pomaga tovarišu, ki mu gre učenje težje. Dijaki so se odločili, da ne bodo imeli repetentov med seboj. Dve tretjini učencev prvega letnika so bivali boreci, vsi pa so aktivisti OF. Včlanjeni so v ZMS, SKOJ, v podmladek RKS. Ob nedeljah hodijo na udarniško delo. Dva dni so delali v Dražgošah, en dan so si nasekali drva za vso zimo. Na udarniško delo odhajajo dijaki, ravnatelj, uslužbeni, učitelji in profesorji Tekstilne šole. Med tednom pa prihajajo k njim znanstveniki in umetniki predavati o svoj stroki. Tako si je uredila šola svojo majhno Ljudsko univerzo, s katero dviga kulturno raven svojih dijakov in uslužbenecv. Tako so vsi skupaj tudi do konca odpravili tako razdaljo, ki je bila nekoč tako nujna med katerim delom in dijaškimi klopki.

V večerne teoretske tečaje prihajajo delavci, predile in tkalci kranjskih tovarn. To so najbolj zavedni in vestni učenci, saj so dobrovoljci. Blago, ki ga dijaki in tečajniki izdelujejo, podarja šola raznim socialnim ustanovam, pa tudi posameznim revnim družinam, ki so sprejele medse Bosanke.

Ko se bo kranjska Tekstilna šola vselila v novo zgradbo, bo lahko uresničila svoj veliki načrt. Postala bo znanstveno torišče za raziskavanje tekstilnih surovin in tkanin. Ustanovila bo poleg predlisknega in tkalskega tudi barvarski in apreturški oddelke ter oddelke za filmski tisk, v katerem se bodo učenci učili s posebnim strojem tiskati vzorce za belo blago na najcenejši način.

Gospodarska bitka in tekmovalnost. Premagani vojaško in politično hočejo nasprotniki delovnega ljudstva poskusiti še z gospodarsko bitko.

Tudi v tovarni "Jugobruna" je prišlo na delo mnogo demobiliziranih partizanov in partizank. Med njimi je Srbkinja Dušica, sestra narodnega heroja Kostića. Tovarš Hlepec pravi o njih: "To so ljudje, ki prihajajo na delo z veliko voljo. Toda njih telesa, v vojni več ali manj porabljena, ne zmorejo vsega. Zato vsi posebno pazimo nanje. Dajemo jim delo, ki ga zmorejo, večkrat lahko menjajo način dela, če je to njihovu zdravju v korist. Teden dni delajo na pr. pri stroju, drugi teden nakladajo ali pišejo. O vsem se pomnimo. V naših tovarnah ni več razlike med delavcem in uradnikom, ni več tiste toge napetosti med delavstvom in vodstvom. Razlika je le med vestnim in malomarnim človekom. Zdaj pa

Novi antidelavski zakon bo le neil delavski nepokoji širom dežela. Stavk ne bo preprečil, kajti jim kuli velika draginja.

Novi antidelavski zakon bo le neil delavski nepokoji širom dežela. Stavk ne bo preprečil, kajti jim kuli velika draginja.

darsko borbo. Mi jo sprejemamo, čeprav vemo, da je težka. Sprejemamo jo in vemo, kdo bo tudi tu končni zmagovalac. Borimo se proti odprtim in zakrknim sovražnikom in proti svojim lastnim napakam, proti nezadostni zavesti, proti nezadostni budnosti nad sovražnikom, ker je vse to orožje v njegovih rokah. Zato tu ne smemo poznati popustljivosti.

Maršal Tito je rekel, da mora biti leto 1946 leto novih zmag. Mi smo ga razumeli. Delavci že tekmujejo v dvigu produkcije, v pravilnem postopanju s svojimi stroji, v boljši kakovosti izvršenega dela, v večji zavesti za odgovornost do dela, v disciplini in štednji materiala. Tekmujejo pa tudi v organizaciji, pridobivajo nove člane, uče računati in pisati tiste mlade tovariše, ki so štiri leta živeli v borbah ali na bojnem ozemlju in se niso mogli učiti ali pa so pozabili; kar se jim je komaj rahlo vtisnilo v spomin. Poleg rudarjev in železničarjev tekmujejo tudi tekstilni delavci in delavke, tekmujejo tudi delavci kranjskih Tekstilnih tovarn. Tekmuje tovarna s tovarno, oddelke s oddelkom, delavec z delavcem.

Trdnjave naše bodočnosti

Na ta nektrava bojišča bodo prišli naši umetniki. Pisali bodo o takih dijakih, kot je Vera Budičeva. Pisali bodo tudi o tistih, ki jih vseh ne moremo poznati po imenu. Vemo le, da se bo njihovo delo s svojo skromno velikostjo za vedno vtisnilo v našo zgodovino. Delovni človek po vsej Jugoslaviji bo spoznal tudi tu, kako so nekdanje utrdbe nemškega in svetovnega kapitala postale trdnjave in tvornice sreče vsega ljudstva. (Po naši ženi)

Ješpren z grahom (za 4 osebe)

25 dkg rumenega celega graha namočimo čez noč v mrzli vodi, naslednjega dne ga skuhamo v isti vodi do mehkega. Če v začetku damo le toliko vode, ko se počasi skuha do mehkega, da ne presega graha, ko je kuhan. Obenem kuhamo posebej 15 dkg ješprena v zadostni množini slane vode do mehkega, nakar ga precedimo. Med tem zremo dve srednje veliki stebli pora na drobne rezine in ga dušimo na masti; na koncu dodamo za dobro noževico konico paprike, stlačen strok česna in 1-2 žlici paradižnikove meze, dodamo grah z zavarkom vred in nato še ocedeni ješpren ter pustimo, da se vse skupaj duši še deset do petnajst minut. Nazadnje zmešamo med jed še žličico na drobno sesekljane petričije. Jed je gosta. Če jo imamo pri obedu za edino jed, je treba množino sestavin zvišati.

O RAZVOJU PADALA

Colpar Janko

O padalu, njegovemu namenu in pomenu smo slišali le prav malo, čeprav je danes padalstvo doseglo visoko stopnjo svojega naprednega razvoja in ga v marsikateri državi celo že štejejo med ljudski sport.

Zgodovina trdi, da sodijo prvi poizkusi padala in skakanja z njim v dobo Leonarda Da Vincija, kar pomeni, da se je že v XV. stoletju vzporedno s človeško težnjo letati kakor ptica pojavila še druga težnja; ustvariti pripravo—padalo, ki bo človeku dovoljevala varen skok z višine na zemljo. Leonardovi poizkusi so ostali samo poizkusi.

Leta 1617 se je pojavila tehnična knjiga italijanskega znanstvenika in fizika Fausta Verancija, v kateri na široko razpravlja o problemih, ki zadevajo padalo in o svojih praktičnih poizkusih. Nekaj let za tem je zapornik Laven, poskušajoč uiti iz zapora; izvršil uspeh skok z visokega stolpa, v katerem je bila njegova celica. Kakšna je bila njegova priprava, s katero je skočil s stolpa in nepoškodovan obstal pred budnimi stražarji, ne vemo. Jasno pa je, da sta Fausto Verrancio in Laven prva, ki sta po zgodovinskih poročilih uspešno izvedla skok z višine. Verrancio si je zgradil padobran iz štirih okroglic palic, med katerimi je bilo v kvadratni obliki razpeto platno. Visele pa je na štirih vrteh, ki so bile pritrjene na stikalščih nosilnih palic padala.

Ko sta sredi XVIII. stoletja Francoza brata Montgolfier zgradila svoj prvi balon, sta hkrati spoznala veliko potrebo po padalu. Prvi Montgolfier se je z vso vneto lotil reševanja tega prevažnega problema. Zgradil je padalo, ki je dal obliko kupole, na katero je na prvi pritrtil lahko, iz vrbovih palic spleteno gondolo. To gondolo je obložil z zrakom napolnjenimi živalskimi mehurji, da bi pri dotiku z zemljo ublažili udarec. Prve poskuse s tem padalom je izvedel v svojem rodnem mestu, a v gondolo je položil ovce, ki je nepoškodovana pristala na zemlji.

Leta 1777 je zgradil drugo padalo, ki ga je še izpopolnil. Padalo je spustil z višine 35 metrov in skok se mu je popolnoma posrečil. O uspehih svojih poskusov je izdal knjigo o padalu. Sodobnik bratov Montgolfier, francoski fizik Sebastian Lenormand je prvič skočil že leta 1783. Takrat se je pognal z visoke tipe, držče v vsaki roki dežnika, ki ju je pred skokom primerno ojačil. Po svojih računih in dognanjih je pozneje izdelal padalo, s katerim je uspešno skočil z observatorija v Montpelleru in se tako preprčal o pravilnosti svojih računov. Francoski letalec J. Garneren je 1797 skočil s padalom, ki ga je izdelal po svojih dognanjih. Skočil je iz balona, ki je plul v višini 700 metrov.

V l. 1834 in 1836 sta Angleža matematik Cayley in Kooking zgradila nov tip padal. Njuno padalo je imelo obliko stožca, ki se spušča s svojo konico proti zemlji. Kooking je s tem padalom napravil nekaj uspešnih skokov, pri ponesrečenem skoku iz balona pa se je l. 1836 ubil. Tako je teorija koničastega padala za vselej ostala v pozabi.

Dvajseto stoletje je rodilo prva resnična letala. Tedaj se je še močneje kot prej pojavila težnja in potreba po padalu. V razvoju padala je nastopila prava revolucija. Nekdanji tipi trdih, velikanskih in nezložitljivih padal so kar čez noč utočnili v pozabo. Nastal je nov, težji problem, kako in iz česa zgraditi padalo, ki bi bilo zanesljivo in bi se pri tem dalo zložiti na tako velikost, da bi jo letalec utegnil namestiti v svojem letalu.

Doba neugnanega tuhtanja in neplodnega iskanja rešitve tega problema, je rodila konstruktorja novega padala, Francoza Voisera, ki je sešil platneno padalo in ga pritrtil vzdolž svoje glave. Zračna struja, ki se je zajela v gube tega padala, je letalca s padalom vred potegnila s sedeža in tako je uspel z novovrtnim padalom srečno doseči trdna tla.

Slično padalo je l. 1912 konstruiral tudi Voiserov rojak Bonnet, le da se je bilo to slabše obneslo od Voiserovega padala.

Nadaljni razvoj padala je težil za padalom, ki bi bil zložen v posebni torbi. Tako padalo bi zavzemalo prav malo prostora in bi pilotu med poletom ne bilo v napoto.

Prva svetovna vojna nam je že prinesla prve tipe zloženih padal. V tedanji Rusiji so med prvimi državami opremili svoje pilote s padali, ki jih je konstruiral Kotelnikov. Uporabljali so jih z uspehom, ker so pokazali, da so neprimerno boljši od francoskih.

Ob koncu vojne l. 1918 je Američan Lesly Irwin prvi zgradil padalo z avtomatskim sprožilom, kakršna imamo danes. S tem je dal prve osnove padalstvu. Zdaj je bilo mogoče s padali skakati še v mnoge druge svrhe, ne samo, da bi se letalci z njimi reševali smrti. Lahko rečemo, da je Irwinovo padalo temelj padalstva kot ljudskega športa, o katerem govorimo danes.

Zdaj so nam že prva naslednja leta prinesla kopice raznovrstnih padalskih rekordov. Med narodi se je na tem področju razvila huda borba, iz katere pa je kot zmagovalka izšla Sovjetska zveza. Sovjetski padalci so si izmislili neštete vrste drznih skokov in tako padalstvu pokazali mnoge nove smeri razvoja in pomena. Rus Haratanov se je s svojim padalom vrgel z višine 13.625 metrov in tako dosegel rekord. Tudi imena Kajtanov, Kozuljev in Amintajev so imena ruskih padalskih rekordov, ki jih občuduje ves svet. Ruski padalki Šimareva in Pjaseckaja sta že l. 1935 skočili z višine 7.932 metrov, kar pomeni lep uspeh.

Padalo je danes doseglo že stopnjo absolutno varnega in zanesljivega reševalnega sredstva letalcev, katerih letalo bi doletela nepričakovana nesreča. Vendar strokovnjaki niso obstali na tem mestu. Padalstvo so našli široko področje udejstvovanja v vojni operacijah. Tudi v tem prednjači Sovjetska zveza.

Veliki manevri rdeče armade v kijevski oblasti jeseni leta 1935 so pokazali visoko vrednost ruskega padalstva in njegov pomen za primer vojne. Tuje vojaške osebnosti, ki so bile navzoče pri teh manevrih, so z največjim občudovanjem in presečenjem opazovale tisoče in tisoče sovjetskih padalcev, ki so se vsipali iz težkih bombnikov in transportnih letal. Se bolj so se čudili, ko so izvedeli, da je na deset tisoče sovjetskih državljanov do leta 1935 izvedlo že daleč nad 1 milijon športnih skokov s padalom in da je prav Sovjetska zveza tista dežela, v kateri je padalstvo postalo resnično ljudski sport. Tisočim sovjetske mladine je skakanje s padalom tako priljubljeno, da v prostem času izkoristijo vsako priliko, da se navzijejo lepoto padalskega skoka.

Po sovjetskem vzorcu so tudi druge armade uvedle v svoj vojni stroj posebne oddelke tako zvane "padalske pešadije", padalce, ki se po potrebi spuste na sovražnikovo ozemlje in tam s svojim nastopom razbijajo udarnost sovražne vojske.

Pomen teh padalskih oddelkov so dokazale zavezniške vojaške operacije ob osvoboditvi Sicilije, Francije in Belgije, nemški naskok na Kreta in mnoge druge. Nevarnost teh padalskih oddelkov je občutila tudi NOVJ, ko so besni Nemci leta 1944 na ta način hoteli uničiti vrhovni štab. Toda budnost in nepremagljiva hrabrost naših borcev, je Nemcem prekrizala račune, da se je peklenški načrt izjalovil.

Naša ljudska oblast se jama zaveda pomena padalstva. Zato je storila že marsikaj in bo storila še več, da se bo padalstvo razvilo tudi pri nas.

V Prosveti so dnevne svetovne in delavske vesti. Ali jih tistete vsak dan?

KRIVDA

FRANCE BEVK

(Nadaljevanje)

"Jože, pil ne boš!" je skočila Julka do nje in ga potegnila za rokav od kredence.

Jože si ni dal ukazovati. Otrsel se je: "Pil bom!" Izpil je kozarec v dušku in ga zagnal ob tla, da se je razbil.

Brdar se je vzdignil, stopil po razbitih čepinjah do Jožeta in ga gledal v oči.

"Kaj razgrajšaš! Daj, odpi usta! Zini, da zinem tudi mi!"

Jože je medtem držal že drugi kozarec v roki. "Kaj bom govoril!" je dejal in izpil vino v dušku. Zgrabil je za nož, ki je ležal poleg kruga na mizi. S tem bom govoril!"

"Jože, pušči nož! Drugače moraš govoriti!" mu je dejala Julka.

"Ne tebi, ne komu drugemu na ljubo ga ne pustim. Andrej, če ti ga odnesem, ti ga bom plačal."

"Jaz za nič ne vem," je dejal krčmar.

"To ti povem, Jože," je tolkel Brdar s prstom po mizi, "s tem le se ne pride daleč."

"Če bi bili vi na mojem . . .", je Jožeta premagovalo vino. Iz vina pa sta vstajala čimdalje bolj divje srd in sramota.

"Pol ure že čakamo, da izvem."

"Vrata mi je zaklenil!" je izbruhnil Jože. Z roko je iskal kozarec, da bi znova pil.

Nazvoči so se začudili iz enega grla: "On, on? Hlapec? Tebi?"

"Vrata ti je zaklenil?" se je razkoračil Brdar in upognil pleča.

Julka se je bila oddaljila in pristopila k oknu, da je gledala v temo. Kdaj je slišala, kaj se je zgodilo, je pristopila bliže.

"Dejal je, da se ob tej uri ne prihaja domov."

"Ob tej uri?"

"Kdaj pa?"

"In ti?" je vprašal Brdar. "Kaj si mu odgovoril?"

"Jaz? Prišlo me je tresti . . . Še zdaj se tresem . . . Dejal je, naj grem v hlev spat."

Izpil je kozarec vina in vtaknil nož v žep. Tega nihče ni opazil. Vsi so začudeni zijali ob zadnjih besedah.

"Ha, ha, ha!"

"V hlev . . . V hlev naj gre spat . . ."

"Zdaj vidite," je vpil Brdar, "starejši sin na gnoj, hlapec v toplo posteljo!"

"Hišo bi mu zažgal!"

"Ha!" je rasel Brdar v ogorčenju. "Sin v hlev, a hlapec v posteljo, h gospodinja . . ."

Jože se je zdržnil in pogledal strica: "To ni res!"

"To je res, da oba v eni in isti kamri ležita."

"Vsak v svoji postelji," je Jože branil materino čast.

Krčma se je krohotala, da se je tresel strop.

"Med obema posteljama je trnje plot, ne?" se je rajal Brdar.

"Se ti si slep in ničesar ne vidiš, pa bi videl otrok . . ."

Jože ni znal ničesar več odgovoriti. Stal je sredi ljudi, ki so zijali vanj in se mu smejali. Nenadoma je zbesnel nad njimi, da so se za korak umaknili.

"Kaj me zijate? Ali me še nikoli niste videli?"

"Ali ti kaj hočemo?"

"Harmoniko hočemo," je dejalo dekle, ki je hrepelo po plesu. "Jaz bi se rada zavrtela."

"To hočemo, da nisi baba!" je Brdar vrtal vanj.

"Pustite me!" je držal Jože kozarec vina v rokah. "Kaj sem vam naredil, da me zbadate?"

"Kaj si zakrivil? To si zakrivil, da se bodoči gospodar pri Streharju ne bo pisal Seljak, ampak Drole. To si zakrivil, da vas hlapec tepe. To si zakrivil, da šepeta vsa vas, da je tvoja mati grešnica, da je že davnej prej bila . . ."

Iz Brdarja je dišalo žganje, obraz je imel ves zaripel in rdeč, pene so mu stale na ustnicah. Naštevaj je in bi bil naštevaj dalje, da ga Julka ni odrinila v stran in stopila pred Jožeta. Brdar je umolknil in gledal dekle, ki je stalo z rokami, uprtimi v boke, in zrlo v Jožeta, ki je nihal med odločnostjo in malodušjem, med grenkim spoznanjem in med tistim, s čimer so mu polnili ušesa.

"In vi?" je zajecjal. "Kaj bi storili vi?"

"Hišo bi očistil sramote," mu je odgovoril čez Julkino ramo Brdar.

Jože je molčal.

Julka se je zazibala v bokih. "Ti si pa fant! Gledaš in ne zmeš." Okrenila se je, pogledala fanta še enkrat čez ramo in se mu porogljivo zasmejala.

Jože je ostal okamenel. V molk se je razlegnil le dekleto glas: "Jaz bi rada plesala."

"Prinesem harmoniko," je dejal Jože. Bilo se je nenadoma odločilo v njem. Stopil je do vrat, jih odprl, ponovil še enkrat, kakor da mu ne verjamejo: "Prinesem harmoniko!"

Izginil je v noč. Tisti hip je bil mesec vzplaval iznad Kojce in posijal na jesensko pokrajino, ki je trepetala v vetru po vsem pobočju do Bače.

"Ne bo dobrega," je dejal Čufer. "Pijan je."

Brdar je stopil do vrat. Zdelo se je, da hoče iti za njim, a se je premislil. "Naj bo, kakor hoče," je zamahnil z roko in sedel. "Slabše ne more biti."

"Nož mi je odnesel," je godel krčmar.

"Saj sem dejal," je pogledal Čufer pomenljivo.

"Ne bo ga rabil," se je otrsnel Brdar. "Saj ga ne bo rabil." Vendar se ni mogel iznebiti težkih misli.

"In če bi ga rabil?" je vprašala Julka.

"Norica!" ji je zabrusil Čufer.

Julka je stopila k oknu in gledala v mesečino, v sence, ki so se premikale ko pozni potniki v gmajni in ob gozdu. Nedaleč od hiše je curljala voda, v daljavi je bila cerkvena ura.

18.

Pri Streharju je gorela luč. Mesec je sijal po drevo okrog hiše in razpenjal svetlo pajčevino. Za mizo so sedeli okrog petrolejke hlapec, gospodinja in Anka. Maričko so bili položili na Ankin posteljo ob peči; zaspala je z obrazom obrnjenim v blazino. Anka je čitala roman "Gospodin Franjo", mati je prebirala fižol in ga metala v lonec na klopi. Hlapec je kadil in zgibaval z brkami; to je pomenilo, da je nevoljen. Mečkal je časopis v rokah in ga bolj motril nego bral.

(Dalje prihodnjč.)

kaj išče v moji celici. Nimam je rad; budi mi razne misli in neumne želje . . .

Dnevi mi minevajo enolično in precej hitro, toda kadar koli računam, je še vselej mnogo dni pred menoj. In zdi se mi, da sem zaprt kdo ve od kdaj. Dele je enolično; izdelujem vrečice iz papirja. Razen tega berem, učim se jezike. Časnikov mi ne dajo, tako da sem slabo poučen, kaj je godi v velikem svetu. In tako minevajo dnevi.

Toda to ni vse življenje. Eh, ko bi bilo samo to, bi še nekako prenašal težave. Nad menoj pa izvršujejo kazni ljudje s čudnimi pojmi.

Na primer, naš sedanji upravitelj, sicer zelo izobražen človek, misli, da imam dovolj dve knjigi. Ko ju preberem, ju moram vrniti, da bi mogel dobiti dve drugi. Ko sem mu dejal, da sem v drugi kaznilnici imel lahko več knjig, da sem imel luč do desetih zvečer in da sem smel kaditi, je hinavsko začudeno vzkliknil:

"O, predobro se vam je go-dilo!"

Začel sem mu pojasnjevati, da imam do tega po zakonu pravico, on pa mi je kratko zabrusil:

"Tu tolmačim zakon jaz, a ne obsojenec!"

Tako je zadoščeno pravici, in sicer na najboljši in najbolj človečni način. Mnogi izmed naših "poboljševalcev" nedvomno mislijo, da se z nami ravna preveč dobro. Nekega sem slišal, ko je dejal: "Mnogim se tu go-di bolje kakor na prostem." Toda v svojih devetih letih potikanja po ječah nisem srečal jetnika, ki bi mu prišlo sploh na misel, da bi primerjal, kje je bolje, ker je sleherni tako daleč od tega, da bi samo pomislil, češ tu je lahko bolje.

Dan začnem s tem, da posteljem, pometem celico in se umijem v malem, obtočenem, pločevinastem lavorju. Ko začnem pometati, se dvignejo celi oblaki prahu. To mi vzame pol vese-lja za delo.

Včasih sem vstal voder in dobre volje, da je bilo veselje, in to se je zgodilo pogosto, zlasti poleti in v zgodnji jeseni; rad bi pred budno prebral kakšno vrstico ali kar koli zapisal na hitrico, toda vse me je minilo, ko sem začutil, kako me duši prah. Prisilil sem se, da sem sedel in delal, toda od tistega prijetnega veselja ni ostalo skoraj nič. Ne znam tega pojasniti; morda se v prašnem ozračju budi nevesele misli. Od prašnega zraka ne trpijo le dihalni organi, temveč ubija tudi vedrino duha.

Morda moja celica ni niti najbolj prašen kraj, kjer mora človek prebiti dneve in leta pri delu, ki ga mora opravljati, se tolažim tako vsako jutro. Vendar se mi vsako jutro, z vsakim zamahom metle kopiči v sru sovraštvu proti tistim, ki so mene in mnoge druge obsodili, da živimo v nesnagi in prahu.

Vsako jutro, preden odklene celico, obstanem trenutek obrnjen proti oknu in se pripravim na dan, ki ga bo treba preživeti. Dnevi so tako podobni drug drugemu, da je skoraj čudno, zakaj bi se pripravljaj na to, kar je že tako dobro znano. Toda ne, vsak dan je po svoje hud; človek mora včasih stisniti zobe, kakor da nosi sam sebe med zobmi.

Odklepajo. Sliši se rožljanje okovja; od njega se razlikuje žvenket dvojnega okova. Ta zvok se razlega zamolklo, kakor da prihaja iz kakšne globoke kleti. Pozdravimo se pri prenašanju voder, včasih samo s pogledom, včasih izmenjamo kakšno besedo, včasih kdo spusti vedro na beton, polit z urinom in vodo, objame in poljubi v mraku novega tovarša, ki je danes prvič na "kiblanju". Hitro si sporo-

čamo novice, medtem ko se s hodnika sliši stalen napav strazarja.

"Ne brbraj, lopov!"

Sprejemem zajtrk. Motna, topla voda z malo prežganja. Želodec se obrača po nji, toda skrem je nekaj požirkov, da se ogrejem. Potem poslušam skozi okno, kako oživlja dvorišče: prihajajo jetniki iz skupnega zapora na sprehod. Sedem le in nerad za mizo ter meh-manično začnem svoje zopno jetniško delo.

Moja celica je obrnjena na sever. V njo nikdar ne prisije sonce. Samo spomladi, zgodaj zjutraj brž ko vziđe, popelše nekaj njegovih zlatih žarkov na steni celice. Vselej tedaj se spomnim mnogih brigov revežev, ki jim prav tako, kakor da se prikrade, zjutraj obišče sonce. Poleti skozi naše celice, vrže bežen pogled na našo bedo in se izgubi v stanovanjih in vilah mogočnejšev tega sveta.

(Konec prihodnjč.)

Belokranjci pri narodnem plesu.

Pomladanski praznik

Metod Mikul

Skoraj je težko, da bi bila še kdaj tako lepa pomlad kot takrat za veliko noč na Doliški gori. Breskve, ki so vzcvetele kar čez noč, so bile močno podobne kresovom, kajti njihovi nežni plameni so se prav razločno odbijali na zidanicah in na manjših lesenih hramovih. In teh kresov je bilo vse polno, gorela in žarela je vsa gora. Nebo je bilo tedne poprej jasno in kot umito in po Beli Krajini, ki je z Doliške gore razgledna kot na široko odprta dlan, je cvetelo do malega že prav vse. Česnje, breze z vejami kot pšenični lasje, poljske rože, trnje v sečeh in po živih mejah, zelenelo je drevje in prav nič ni manjkalo, da bi odgnali celo najbolj zaspani hrasti.

Ker so se že dolgo časa pripravljale prav za prav same hude stvari, predvsem pa večja, čeprav zadnja ofenziva, so prav za veliko noč prepeljali avioni iz Bele Krajine do tisoč pet sto ljudi v že osvobojeno Dalmacijo. Odšlo je prav za prav po veliki večini vse, kar je bilo tako staro ali mlado ali nespodobno in nezmožno prijeti za puško in napraviti poslednji obračun s sovražniki. Mogočno, pa tudi lepo so krožili veliki avioni, se uvrščali v potrebne vrste, počakali v določeni višini drug drugega, obkrožili so jih kot postovke urni lovi in dra-goeni slovenski tovor se je od-peljal na varno. Matere z do-jenčki so bile že nekoliko ner-vozne, ko so čakale na letališču pri Krasincu, kdaj bodo prišle na vrsto, dojenčki pa so spo-kojno spali. Angleški in ameri-ški letalci so brezbržno žvečili gum, sovjetski pa so se nepre-stano smukali okrog otrok. Že ves vesel je bil vsak, če je otro-ka že samo pobožal, še bolj pa, če se mu je otrok nasmehnil.

Avioni so odleteli, velika skrb je bila pri kraju, kajti Nemci,

čamo novice, medtem ko se s hodnika sliši stalen napav strazarja.

"Ne brbraj, lopov!"

Sprejemem zajtrk. Motna, topla voda z malo prežganja. Želodec se obrača po nji, toda skrem je nekaj požirkov, da se ogrejem. Potem poslušam skozi okno, kako oživlja dvorišče: prihajajo jetniki iz skupnega zapora na sprehod. Sedem le in nerad za mizo ter meh-manično začnem svoje zopno jetniško delo.

Moja celica je obrnjena na sever. V njo nikdar ne prisije sonce. Samo spomladi, zgodaj zjutraj brž ko vziđe, popelše nekaj njegovih zlatih žarkov na steni celice. Vselej tedaj se spomnim mnogih brigov revežev, ki jim prav tako, kakor da se prikrade, zjutraj obišče sonce. Poleti skozi naše celice, vrže bežen pogled na našo bedo in se izgubi v stanovanjih in vilah mogočnejšev tega sveta.

(Konec prihodnjč.)

ustaši in domobranci niso pozna-li šale, mi pa smo se pripravili na praznik pomladi, na veliko noč, na zadnjo v partizanih. Zidanic, naših bivališč, ni bilo treba krasiti, ker je ob njih cve-telo prav vse, kurirji pa so bili tako prični, da so jih znotraj pomili in niso pozabili niti oken. Iz kuhinje je prav lepo dišalo in Micka ni bila nič boljše vo-lje, kot je vsaka gospodinja pred prazniki. Po cerkvah je zvonilo in pritkavalo, mogočno so se vračali proti jugu avioni, ki so voščili Nemcem tako veliko noč, kakršno so si pač zaslužili. V soboto je prišla v štab bridka brzjavka: IX. korpus bi tež-ke borbe na Cerkljanskem in se prebija preko več obročev.

Bila je pač vojna in vse je kazalo, da v nekaj dneh čaka nekaj takega tudi nas. Pa ven-dar smo praznovali svoj pomla-danski praznik, kajti pomlad, in sonce, rože in zeleni gozd vse to so bili najlepši darovi, ki nam jih je začela prinašati narava.

V nedeljo, na praznik sam, je sonce vstalo prav zgodaj. Ne-kaj časa se je motalo izza hribov nad Kolpo, se skopalo v rahli megli, ki leži vedno nad to reko, nato pa posvetilo s ta-ko silo, da se je moralo zbuditi prav vse. Ker sem imel v sobi med in stekleničke z grozdnim sladkorjem, so mrjavile to jutro že zgodaj začele romati na to sladko božjo pot. Prejnjše dne-ve sem jih podil na različne na-čine, ta dan pa sem jim veliko-dušno odstopil žlico medu in odprl sem stekleničko s pokvar-jenimi injekcijami. Tudi psa, ki je bil debelejši kot daljši, ni-sem mislil tisto jutro nabiti, če-prav je bil tudi to jutro prav tako nemaren kot druge dneve. Vendar sem ga mimogrede le-brnil. Začutil pa je vsekakor to veliko razliko in s svojimi smešnimi očmi me je pogledal bolj začudeno kot hvaležno.

Šel sem ven in pes se je pred menoj valil kot mladi prašček. Vsi ptički so peli, čeprav so bili že poženjeni. Morda so bili v svojih kratkih zakonih še zado-voljni ali pa so pozabili na običajne prepire in praznovali praznik kot mi. Sedeli so po grmovjih in drevju in se obračali zdaj k soncu, zdaj drug k drugemu. Še dokaj dobro so pe-li celo vrabci. Odpirale so se rože, listje na trtah in vrata zi-danic, v katerih so stanovali to-

variši. V vsej svoji velikosti in dobri volji je stal na vratih Lu-ka in voščil sem mu. Zelo na-rahalo je dopovedoval obema ku-rirjem, da ne znata narezati niti suhega mesa. Kurirja sta se izgovarjala na slab nož, česar pa Luka ni hotel verjeti. Ko je poizkušal tudi sam in ni šlo, je bilo vzrok meso, vendar jedli smo ga.

Vedno bolj živo je bilo, vse-povsod se je voščilo, bila je le-pa nedelja, pravi praznik. Ob Kolpi so sicer padali kratki ra-fali, pri Kočevju neke in pri Novem mestu pa topovski stre-li. Jutri ali pojutrišnjem bo to tolo verjetno prišlo bližje.

Tudi letos je pri nas velika noč, pomladanski praznik. Tež-ko, če bo sonce tako sijalo kot takrat, cvetelo in zelenelo po ba-marsikje že, ne bo pa več ne to-povskih strelcev, ne strojničnih rafalov in ne izgledov za ofen-zive. Pozabljam pa preveč ra-di, da je še vedno borba in to huda in neizproсна, med starim in novim svetom. Še vedno je dana vsakemu prilika, da bran-velike dobrine partizanstva ko-partizan na položajih svoje služ-be, svojega vsakdanjega življe-nja. In na teh položajih praz-nujemo tudi letošnjo veliko noč, kajti borba za resnično novo svetlo novega človeka še zdavnaj ni končana.

Razni mali oglasi

WOMAN

under 40

Nursemaid and mother's helper
Assist in light housework

No heavy laundry

LONGBEACH 1877

Your Savings are Welcome

RESOURCES

over

12½ MILLIONS

SECOND FEDERAL

SAVINGS & LOAN ASSN

28th Street at Pulaski Road

Listnica uredništva

Ker poštni zakon prepoveduje

vsako oglašanje kakršnega koli

srečanja v listih, prosimo vsa

dopisnike, ki oglašajo priredbo

svojih društev ali drugih orga-

nizacij, ali pa kako drugo akcijo

za zbiranje denarja, naj v svoji

poročili ne omenjajo srečanj

srečanja, kakor tudi ne karne-

ali tombulskih zabav, ako je to

naje določena vstopnina. Pošta

uprava zahteva od nas, da mor-

vse tako oglašanje iz lista. Pro-

simo, držite se tega.

NAROČNIKOM

Datum v oklepaju, na prime-

(July 31, 1947), poleg vsakega

izmena na naslovu pomeni, da

vam je s tem datumom potekla

naročnina. Ponovite jo pravo-

časno, da se vam list ne ustavi.

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov in ene družine k eni naročnini. List Prosveta stane za vse enako, za člana ali nečlane \$8.00 za eno leto naročnino. Ker pa člani še plačajo pri assessmentu \$1.20 za tednik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni vzroka, reči, da je list predrag za člano SNPJ. List Prosveta je vsa lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnimo: Vselej kakor hitro kateri člen članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista. In obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročniku.

Cena listu Prosveta je:

Za Združ. države in Kanado \$8.00 Za Chicago in okolice je \$5.50

1 tednik in . . . 8.00 1 tednik in . . . 5.50

2 tednika in . . . 5.60 2 tednika in . . . 7.10

3 tednike in . . . 4.40 3 tednike in . . . 5.90

4 tednike in . . . 3.20 4 tednike in . . . 4.70

5 tednikov in . . . 2.00 5 tednikov in . . . 3.50

Za Evropo je \$11.00

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto. List, ki je vsa lastnina.

PROSVETA, SNRJ,
2837 So. Lawndale Ave.
Chicago 23, Ill.

Priročeno pošljim naročnino za list Prosveto vsoto \$

1. Ime Čl. družine št.

Naslov

Ustavite tednik in ga pripišite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

2. Čl. družine št.

3. Čl. družine št.

4. Čl. družine št.

5. Čl. družine št.

Mesto Država

Nov naročnik ☐ Star naročnik ☐

Sprehodi po celici

Radoljub R. Bosanec Čolaković

(ODLOMEK IZ KNJIGE

"KUČA OPLAKANA")

(Zadnje leto pred vojno je izšla knjiga "Kuča oplakana", ki popisuje trpljenje političnih jetnikov v kaznilnicah stare Jugoslavije. Napisal jo je Radoljub Čolaković, sedanji predsednik vlade LR Bosne in Hercegovine, ki se je tedaj podpisal s psevdonimom R. Bosanec.)

Spet sem pri tebi, Samotna celica, stara moja znanka. Z bojem in gladovanjem sem se iztrgal iz tvojega objema pred tremi leti, toda kakor v slehernem boju, tako so tudi v tem naše zmage in porazi. Zdaj so nas potokili, toda tudi sami vedo, da nas niso zlomili. Poslali so nas zato k tebi, da ti dokončajo to delo tiho in metodno, kakor pač znaš, stara grnja. Rad bi ti takoj prvega dne povedal: slabše izgleda imaš. Kakor do- slej bom v samotni, ki je strašna pod tvojim steklenim obokom skupaj z gladom, nesnago in plesnijo, ki rase iz tvojih vlažnih zidov.

Tisoč dni je že minilo, odkar sem te zapustil, a ti si ostala neizpremenjena. Zrak je prav tako zatohel, slamnjača raztrgana, vedro obtočeno. Stoli je isti brez naslonjala in ob mizi z zna- nilm lončenim vrčem za vodo. Ista je pot šest korakov med zaklenjenimi vrati in zamreže- no lino, skozi katero vidim svo-